

Šolski ukazi.

Iz seje c. k. dež. šl. sveta za Kranjsko dné 13. januarija 1881.

Na dnevnem redu je bilo:

Sklepalo se je zastran obravnave s tukajšno hranilnico, kar se tiče nehi-potekovanih posojil, ki jih daje hranilnica občinam za šolske zgrade.

Razsodilo se je o rekurzu kranjskega deželnega odbora zoper razsodbo c. k. okrajnega šolskega sveta, kar se namreč tiče nagrade, katero ima dati kranjski normalni šolski zaklad za ponk v verozakonu na čvetero-razredni ljudski šoli — potem pa tudi o rekurzu nekoga podvzetnika, ki se je pritožil zoper razsodbo c. k. okraj. šl. sveta zaradi troškov, katere bi imel plačati za ogled, vsled katerega se mora ljudska šola bolje umestiti; krajnemu šolskemu svetu se je dovolilo, da sme zopet prodati zemljišče, katero je na dražbi kupil za dotični lokalni šolski zaklad.

Poročilo ravnateljstva c. k. višje državne realke v Ljubljani, kar se tiče postopanja pri zrelostnih izpitih iz talijanskega in francoskega jezika, se ima predložiti s primernim nasvetom višji oblasti.

Odobrilo se je izključitev učenca na gimnaziji zastran prestopka disciplinarnih postav.

O predlogih učnega čerteža za nemško-slovenske proste tečaje, ki jih podaje tukajšna realka, se dajo primerni ukazi.

Zemljepisna knjižica za ljudske šole in dvoje pisnih zvezkov z zemljepisnimi obrasci predlagati se imajo na višje mesto.

Razrešene so bile tudi prošnje za spregledovanje kazni zaradi šolskih zamud, potem tudi prošnje za denarno pripomoč.

Različnosti.

Kmet plačaj! Svet se suče, tako pravi navadna prislovica, pa se vendar le suče. — Obernimo to na naše politične razmere. — Kaj tukaj vidimo? — Tisti ljudje, ki se nikdar ne brigajo za kmeta, drugače ne, ako ga je treba žuliti, spominjajo se na enkrat, da je kmet preveč obložen z davki, da tako ne gre naprej. Pa od kod ta ljubezen? Kmeta bi radi nahujskali zoper svoje zagovornike, ki se nahajajo v konservativnem taboru, in ki so uže leta in leta pravili, tako ne gre, kmet je preobložen, in da človek more poprej živeti, potem še le modrovati. — O tej stvari beremo v »Vildu.« zanimiv dopis iz Marskega, ki med drugim pravi: Da se je toliko zanemarił stan, ki vse preživi, temu so tudi krivi poslanci iz nemških volilnih okrajev. Mislili so, da popolnoma zadosté svoji dolžnosti, ako glasujejo z ustavoverci za nemštvo in njega prednost. — Ustavoverna večina v deželnem zboru, je mislila, Bog zna, kako skerbi za deželo, ako je votirala vsako leto 155.000 gl. za dvoje nemških realnih gimnazij in za desetero realnih šol iz deželnega premoženja, a za slovansko realno šolo še ne vsega skupaj 20.000 gl. Po liberalnem številjenji ima 500.000 Nemcev 12 srednjih šol iz deželnih prihodkov, a moravskim Slovanom zadostuje jedna sama deželna realka. V Prostejevem (Prossnitz) v Hanacih je uže dalje časa realna deželna nemška šola. Prostejev je slovansko mesto (cf. Ptuj na Štajarskem), nemški govoré tam le judje, a tudi razumó češki. Slovansko prebivalstvo je dolgo, dolgo prosilo za slovansko realko, a

zamán! — A slovanska realka je vendar tam ustanovljena s prostovoljnimi darili, a ne z deželnim premoženjem; šola tam je bolj obiskana, kakor nemško-judovska deželna realka. — Leta in leta prosijo vstanovniki te šole, naj jo dežela prevzame na svoje stroške, a še le v poslednji seji je večina v to privolila. To je prav »ustavoverno, da slovanski stanovalci ne morejo dobiti realke na deželne troške, a za jude, ki nemški in češki govoré, je uže več let nemška realka, ki stane na leto 20.000 gl.; a vendar je judov le tri odstotke mimo kristjanov. — Kakor v Prostejevem, tako je bilo tudi v zgol slovanskem Kromerizu (Kremsier) nemška deželna realka. Šola je bila draga, veljala 20.000 gl. in je bila le v ta namen, da judovski otroci, ki uže iz doma nemški znajo, nemorejo propasti poleg slovanskih dečkov. A kaj ima kmet od tega, ako se židovski otroci veliko lože in ceneje izšolajo, kakor kmetijski, ali meščanski sinovi. Potreba za nemščino ni bila tukaj nujna, ako je bilo letos v Znojmu na realki v nekem razredu le šest dečkov. In realna šola stane deželo nad 23.000 gl. — Stroški za te šole zadenejo le kmeta, ako pa on hoče talentiranega sina v solo poslati, recimo na kako deželno realko, ali gimnazijo, ga to mnogo stane, ker ga mora poslati v tuje mesto med tuje ljudi — ni treba tedaj na dolgo razpravljati, da je čedalje več izšolanih judov; kako more taka učenost kmetu, ki je zelo zadolžen, prinesiti varstva in blagoslova. — Mestni stanovalci si uže lahko na 8 — 10.000 stanovalcev volijo poslanca v deželni zbor, a kmet še le na 80.000. Dasiravno pa je kmetijski stan tako slabo zastopan, prizadevali so si ustavoverci, da bi bil izvoljen poslanec, ki bi z lahkim srcem pozabil koristi kmetov. — Dopis govori dalje o cenitvi zemljišč, koliko milijonov da je stalo vse to reguliranje, in nazadnje pride iz tega le to, da bode mnogo posestnikov zarad zboljšanja zemljišč veliko več, a njih malo nekaj manj plačevalo.

Znamenja bodo na nebu in na zemlji. Na Angleškem je 19. p. m. toliko snega padlo, da je prenehal ves promet v Londonu in po deželi, potem je nastal silen mraz in hud vihar, da morda stoletja ni bilo kaj takega. (Navadno na Angležkem ne zmerzne, tam ni po zimi mraza, pa tudi po letu ne vročine). Verh tega je že morje strašno kipelo, in po reki Themse so ledene plošče po nekaterih poslopih butale do pervega nadstropja. V mestu Dover je sila vodá kamniten nasip razrušila in kamna bečvo (tonne) težka razmetala. — In vse te nesreče, katerih je posamezna uže dosti strašna, zadele so ubogo deželo istočasno.

Arlbergov predor. Od sv. Antona na Arl. hribu se piše. Dela pri prevoru napredujejo. V spodnjem poraznemu rovu (štolnji) so prišli s pomočjo mašin 340 metrov daleč, in vsaki dan se pamaknejo za dva metra naprej. Zgornji rov je za 100 metrov zadej, a precej za seboj delajo oblok. — Sedaj dela v predoru nad 200 delavcev, ki se verite pri delu.

Angleži imajo v južni Afriki boje s kmeti (Boers), katerim so deželo vzeli, a sedaj pa ti hočejo otresti angležki jarem, ter se vzdigujejo zoper krivične prisvojitvike. — Očitno je, da Angleži delajo krivico kmetom, a če pomislimo djanje in ravnanje obojih s podverženimi zamorci, ne moremo sočutja skazati ne tem, ne unim. Anglež je terd gospod, to kaže Irsko, to kaže Indija, a nič boljši ni Holandež; Angleži usiljujejo podjarjemljevim ljudstvom svoje blago, a spoznajo pa vendar kulturni vpliv kerščanstva na pogane, tedaj so povsod prijazni katoliškim misijonarjem; Holandež pa ne gleda s prijaznim odesom pokristjanjenja; njemu mora biti podveržen, črna živina, katera mu dela noč in dan, a bojé se, ko bi se črni zavedli in pokristijanili, bi se zoper svoje tla-

čitelje vzdignili. Angleška vlada je bosniškim trapistom veliko zemlje podarila, ter obljubila jim železnico do tje, javno iz skerbi za zveličanje ubozih murinov, marveč za to, da bi civiliziranim prebivalcem lože prodajala svoje blago. A trapist ne gleda na to, on dela za zveličanje svojega bližnjega. — Kar se pa nas tiče, želimo iz vsega serca, da bi se čerenci ohranili in se pokristijani.

Učitelji, ki niso rojeni Nemci, in so se nemškega jezika naučili še le po šolah, se nemajo umeščati na Dolenje-Avstrijskem. — To kaže, da je dosti učiteljev, in da se lahko zbirajo med kompetenti.

Belgija. Katoliške in državne (brezverske) šole tam. V okrožji Antwerpen je hodilo v katoliške začetne šole 32.198, v državne 13.587 otrok; — v okr. Meheln v katoliške 16.345; v državne 5.689; — v okr. Turnhout v katoliške 14.926, v državne 1.636; v katoliške šole je tedaj hodilo 63.469, a v državne 20.912. Še ugodneje pa je pri varovalnicah; tam je hodilo v katoliške šole v okrožji Antwerpen 7.936, v okr. Meheln 3.662, v okr. Turnhout 1.548, skupaj tedaj 13.146 otrok; v državne šole pa v okr. Ant. 1.040, v okr. Meh. 679 in v okr. Turn. 41, skupaj tedaj 1760 otrok. — Državne šole vzdržuje in podpira vlada, oziroma davkoplačevalci, ker so tem šolam verski značaj vzeli, napravili so katoliki na prigovarjanje škofov verske (katoliške) šole, ki tedaj tekmujejo s državnimi, a kakor številke kažejo, ne z slabim vspehom. A razdraženost v deželi mora vsekako velika biti in vzrok temu, kaj pa da, katoliki, ki se svojega verskega prepričanja deržé.

Osrednja školska matica. Do 17. januarija je bilo dohodkov 9912 gl. 8 kr. — Pri »Politiki« je prišlo 1650 gl. 20 kr.

Na Marskem se tudi zelo za njo zanimivajo. Iz Prerovega (Prerav) so poslali nabranih 452 gl.

Dvoje novih piramid so našli blizo Sagarab na sever od Memfisa. Piramidi ste od 2 kraljev iz 6. dinastije in polni napisov.

Narodni učitelji pozor! Pri shodu konservativnih Nemcev m. oktobra v Lincu na Zgorenjem Avstrijskem so nad predsednikovem stolom stale z zlatimi čerkami zapisane besede svitlega cesarja, »naredite mir med Mojimi narodi«. In Nemci tam in tudi drugod so javno izrekli, da hočejo s svojimi slovanskimi sodržavljanji živeti v miru in spravi; kar je njim prav, to tudi drugim privoščijo. Ministerski predsednik je svoje dni javno izrekel: tudi Slovanov ne pustim na steno pritiskati. — Res, da si je grof Taafé skušal pridobiti prijaznost ustavovercev, a njih brezobzirnosti in ošabnosti se imajo zahvaliti, da se kriza hitreje razvija, kakor smo ne mara mislili. — Odstopila sta dva ministra, katera so ustavoverci svojim prištevali, in deset konservativnih odličnjakov, kateri se avtonomistom prištevajo, poklicanih je v gosposko zbornico. — Slovanstvo dobiva tal, pomikamo se naprej, dasiravno počasi, a vendarle ide naprej; pridobili smo zopet pozicijo, in ko bi bil tudi sedaj preobrat, kar ni verjetno, stojimo vendar trdnjeje kakor prej. Uže s tem je veliko veliko pridobljenega, da nas Slovane ne smatrajo za podanike, državi nevarne. Led se tajati začne, a po hladni zimi ne more nastopiti kar na hipoma topla vigred. — Kaj pa mi narodni učitelji, spali menda ne bomo, ko se vse okoli nas budi. Kdo nam sedaj brani, narodnim biti, vlada ne; ugoden veter piha iz najviših krogov, ako nam kdo brani narodnim biti, tako drugi ne more biti, kakor naša apatija ali zloznost. — Mar hočemo čakati postave, katera bo ukazala učiteljem, pobrinuti se za narod, pristopati narodnim učiteljskim društvom, delavnim biti na polji národne prosvete. Vlada ne bode nikdar in nikoli silila, biti zaveden

Slovenec, tega, kateri sam noče biti. — Kdor si ničesa ne upa, tudi nikamor ne pride. — V izgled naj nam bodo naši protivniki, vzlasti Nemci; oni uže vpijejo na pomagaj, ko se jim ničesa huđega ne godi, samo ko se kaže, da bodo tudi Slovani prišli do svojih pravic. — Ne vem pa česa mi čakamo, da se ne zdramimo in javno ne pokazemo. — Vam narodni učitelji na Kranjskem ni treba snovati novih društev, ni treba posebnega časopisa. Slovensko učiteljsko društvo hrani še zmiraj ogenj domoljubja, nad vami je tedaj, da se ogenj na novo oživi, in s svojimi dobrejdnimi žarki merzla serca ogreva. Pa kaj nam če koristiti slovensko učiteljsko društvo? me boste vprašali. Materielno nič, národna stvar zahteva le darežljivosti. Pa vendar tudi slovensko učiteljsko društvo tu in tam svojim uđom kaj naklone; p. l. so dobili uđje Ciperle.: »Pedagogični pogovori« in Lavtar.: »Nekaj o načertu za prirodoslovje na srednji stopinji 3., 4., 5. šolsko leto«. Prve knjige smo dali napraviti le malo ponatisov, in je uže pošla, a druge knjige toliko, da bi ž njo lahko postregli vsem slovenskim šolam; tudi cena 30 kr. je tako nizka, da nikogar ne more strašiti. — Slobodno smemo reči, ko bi bila taka knjiga izišla v Gradcu ali na Dunaji, priporočila bi ne bilo ne konca ne kraja, a ker je izišla po uredništvu »Tovariša«, ni uredna, da bi se kje omenila. — Zapiši mi ime Aristida na črepinjo, rekel je atenski deržavljan, ki še pisati ni znal, Aristidu, katerega ni poznal. I kaj pa ti je naredil Aristid, da ga sovražiš. — Človeka (Aristida) ne poznam, a meni ne dopada, da ga zovejo pravičnega, odgovoril je Atenec Aristidu, ki je mogel zapustiti svojo domovino. Jednako se godi nekaterim listom tudi dandanes: svet jih obsojuje, dasiravno še ne ve, kaj pišejo; ljudje nočejo slišati, da bi jih kdo budil in dramil, in le tisto radi beró, kar jim ušesa šegeta.

Národna šola — uže ime kaže njen značaj — želi koristiti šolam in učiteljem; kakor kaže račun 15. septembra p. l. je izdala 78 deležnikom skupaj 332 gl., in ti so ji vplačali 178 gl. 29 kr. — Tedaj je iz tega razvidno, da tudi Národna šola neče drugega, nego koristiti šolam in posrednje učiteljem. Kdor se noče vdeležiti, slobodno mu, siliti ga nihče ne more, a kakor videti, učiteljem ni v škodo, ako dobé vsak vloženi goldinar, če ne več, vsaj dvakrat povrnjen.

V Ljubljani je 3. učiteljsko društvo, namreč vdovsko, kateremu je uže od l. 1871 predsednik prošť dr. Anton Jarec, upokojeni c. k. deželni nadzornik. Društvo to je izplačalo p. l. učiteljskim vdovam in sirotam 1.004 gl. 16 kr. a. v. in ima vsega skupaj premoženja 37.850 gl., večidel v deržavnih zaveznicah. — L. 1873 je pisala »L. Schlzlg.«: učitelji nemarajo za to društvo, ker preveč po kadilu diši, in so pri njemu razupiti Slovenci. No, smo si mislili, ako učitelji tudi ne marajo za to društvo, vendar so vdove in sirote zadovoljne, ako dobodo kaj podpore. Tako ima n. p. vdova r. B. iz J. vsako leto 200 gl. podpore. Vodstvo tega društva je gojilo zmirom načelo: pomagaj si sam sebi, potem ti bo Bog pomagal. Med tem, ko so učitelji najraje poslušali te, kateri so jim obečali višo plačo, in za take peticije navduševali, je to društvo nabiralo doneske posameznih udov in delalo, kakti buče, katere sladčico nanašajo za — druge. Društvo to šteje sedaj 64 udov, res še polovice ne kranjskih učiteljev, a to nas nikakor ne bega, da bi nehali delovati in štediti tem, ki podpore in pomoči prosijo. Društvu more pristopiti vsak učitelj, ako plača toliko goldinarjev, kolikor šteje let, in še vsako leto plača letnine — oženjeni po šest, a samci po štir goldinarje na leto.

S tem versticami podaje »Učit. Tov.« svojim tovarišem sliko družbinskih razmer pri učiteljih na Kranjskem. Te verstice sem napisal na mnoga vpra-

šanja »pod kakšnimi pogoji morem stopiti v učiteljsko društvo, v »Narodno šolo« i. t. d. Sedaj sem v kratkem razložil smer imenovanih društev. Komur ugajajo pogoji, naj stopi v naše kolo, kdor je v sercu naroden, naj pokaže to v dejanji, za lase pa še Bog nikoga v nebesa ne vleče, tudi naši razlogi apatičnega in zaspanca ne bodo probudili, niti plašljivcu poguma navdihnili. Te verstice sem pa napisal, prijateljem in neprijateljem v premišljevanje in kritikovanje.

Slovensko učiteljsko društvo se je zbralo k odborovej seji 13. p. m. Obravnavale so se društvene razmere, o katerih sta poročala tajnik in blagajnik. Društvo napreduje in pristopaje mu novi udje, neučitelji. — Prihodnja odborova seja bode v četrtek 3. t. m. ob navadni uri. — Pri tej priliki vabimo vljudno društvenike na vplačevanje letnine, ki ne znaša višej od jednega goldinarja na leto.

Iz Vinice na Dolenjskem se nam poroča, da ondu koza otroke hudo moré. 10. p. m. so jih pokopali 5 na jeden pot, 15. p. m. pa 4, dva večja in dva manjša. Tudi v okolici Ljubljanski so mogli v 3 krajih s šolo prenehati.

V spomin in slovo!

Odstopivši učitelj verozakona iz mestnih deških ljudskih šol si štejem v prijetno dolžnost, da se dostojno zahvaljujem p. i. g. g. učiteljem I. in II. mestne šole ter vsem, s katerimi sem kedaj na šolskem polji deloval za izkazano mi prijateljstvo, ob enem priserčno hvalo izrekam onim gospodom za prelepi in dragi mi spominek. — Ostanimo si zanaprej tudi dobri in zvesti prijatelji.

Janez Rozman,

sedaj župnik pri mestni fari sv. Jakoba v Ljubljani.

V. č. gospod Janez Rozman, sedaj župnik pri mestni fari sv. Jakoba, posvečen v mašnika 22. julija 1856, je bil skoraj ves čas svojega mašništva pri šolah; prvo v Kočevje, potem 8 let v Ljubljani pri mestni šoli pri sv. Jakobu šolski vodja in katehet, in po nekaterih letih prestanka katehet na obeh mestnih šolah in še katolikom v protestantovski šoli učitelj verozakona. — Tedaj vže precej skušen in izurjen učitelj, ako premislimo, da je poučevanje v verozakonu naj težji, a tudi najvažnejši predmet, trud pa, ki ga ima učitelj verozakona, prav lahko iz tega spoznamo, ako premislimo, da ima učitelj pri toliko otrocih vsako uro druge učence pred sabo, navadni učitelj si lahko kolikor, toliko odpocéje, ker se predmeti menjujejo, otroke, katere ima pred sabo, do dobrega pozna, a učitelj verozakona pri tolikem številu otrok — nad 800 — skoro vsako uro na novo začena. Nas pa le to veseli, da g. Rozman ostane še v Ljubljani, ter se nadejamo, da bode v njegovi častni in važni službi z isto ljubeznijo skerbel za mestne otroke, kakor dosihmal. — Bog daj svojo pomoč in blagoslov neumornemu in pridnemu delavcu! No, kaj »Tov.« zopet priporoča šolo župnikom in se vklanja njihovemu vplivu!

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Tomaž Petrovec, spraš. učit. kand. in od 9. decembra namestujoči učitelj v Šent-Gothardu pri Trojanah, — začasni učitelj v Čemšeniku, in gdč. Avguste Klančar, začasna učiteljica v Komendi pri Kamniku.

Odgovorni urednik: **Matej Močnik.**

Tiskar in založnik: **J. R. Milic.**